

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ВІДДІЛ ПЕДАГОГІЧНОГО ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА БІОГРАФІСТИКИ**

ХРЕСТОМАТІЯ ЯК ФОРМА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПОРТРЕТІВ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ ДІАСПОРИ ТА ЇХНЬОГО ТВОРЧОГО СПАДКУ (1919–1991)

AN ANTHOLOGY AS A FORM OF PRESENTING PORTRAITS OF UKRAINIAN EDUCATORS IN THE DIASPORA AND THEIR CREATIVE LEGACY (1919–1991)

Лариса Березівська,

доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член (академік) НАПН України,
директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського, Київ, Україна

Larysa Berezivska,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member (Academician)
of the NAES of Ukraine, Director of the V. Sukhomlynskyi State
Scientific and Educational Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Нині в умовах Війни за Незалежність України роль педагогічної біографіки набуває особливого значення як інструмента зміцнення національної ідентичності, збереження гуманістичних цінностей і гармонізації соціокультурного середовища.

Науковий проєкт *«Українська педагогічна біографіка в контексті європейського та світового освітньо-наукового, інформаційного простору»* (2026–2028, керівник – академік Лариса Березівська).

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

- ❑ Які ключові поняття наукової розвідки?
- ❑ Які підходи до впорядкування хрестоматії як навчального видання?
- ❑ Які критерії її створення задля реконструкції та інтерпретації педагогічної, культурно-освітньої діяльності українських освітян в екзилі?

Метою дослідження є інтеграція біографічного та бібліографічного знання задля представлення імен і доробку українських педагогів діаспори та актуалізації біографіки як складника аксіології освіти в цифрову епоху, засобу консолідації українського суспільства.

ПОНЯТТЄВО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ

- ❑ «Діаспори – це не лише історично сформовані спільноти, які проживають за межами країни походження та дотримуються етнокультурних традицій, це і певні сили впливу на владу країни проживання та політичний інструмент на міжнародній арені» (Н. Авер'янова).
- ❑ Українська педагогічна діаспора – це спільнота освітян-емігрантів, які за межами історичної Батьківщини забезпечували навчання та виховання дітей і молоді задля збереження національної ідентичності, культури, мови й традицій через українські заклади освіти, культурно-освітні товариства чи осередки, видання літератури.
- ❑ Українська педагогічна діаспоріана – це науковий напрям вивчення життєвого шляху, педагогічних ідей і діяльності українських освітян-емігрантів (портрети, джерела).

МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ

- ❑ *пошуково-бібліографічний та евристичний;*
- ❑ *історіографічний і термінологічний аналіз спеціальної літератури;*
- ❑ *логічний, аналітичний, класифікації;*
- ❑ *біографічний;*
- ❑ *інтерпретація, теоретичне узагальнення і порівняння;*
- ❑ *міждисциплінарний підхід інтегрує методологічні засади педагогічного джерелознавства, педагогічної біографіки, аксіології освіти, гносеології, а також моделювання історико-педагогічного знання, спрямованого на деколонізацію освітньо-наукового простору, актуалізацію творчої спадщини українських педагогів у контексті євроінтеграції;*
- ❑ *джерелознавча евристика передбачає системний пошук, критичний аналіз і перевірку інформації; орієнтована на ту частину української педагогічної спадщини, яка тривалий час (у радянську добу) була вилучена з наукового обігу в Україні.*

КРИТЕРІЇ ДОБОРУ Й УПОРЯДКУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ

- біографічний;
- географічний;
 - галузевий;
- хронологічний;
- інституційний.

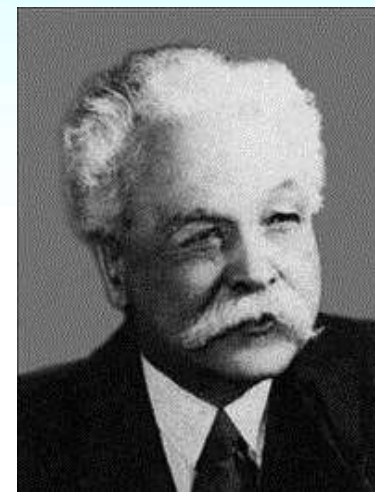
Хрестоматія є засобом актуалізації біографічної інформації про українських педагогів діаспори й ревіталізації (відродження) текстів та інституцій, які забезпечили їх появу в умовах еміграції, виконуючи функцію рятування і повернення цієї спадщини в глобальний науковий обіг.

ПОРТРЕТНІ НАРИСИ ПРО ПЕДАГОГІВ-ЕМІГРАНТІВ (ПОНАД 40): СТРУКТУРНИЙ КАРКАС

- ❑ біографічна стаття;
- ❑ бібліографічний список;
- ❑ репрезентативні фрагменти творчої спадщини освітянина (його праці або про нього).

Г. Ващенко
(1878–1967)

Н. Григоріїв
(1883–1953)

І. Огієнко
(1882–1972)

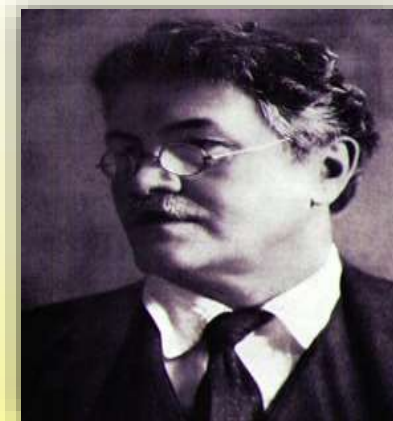
В. Прокопович
(1881–1942)

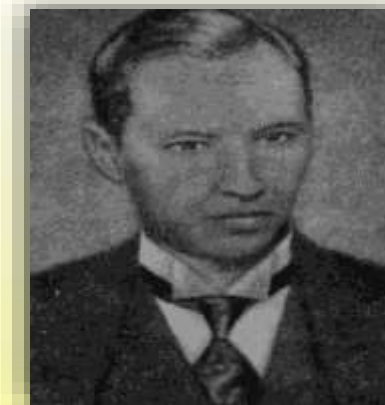
С. Русова
(1856–1940)

Н. Світлична
(1936–2006)

П. Холодний
(1875–1930)

С. Черкасенко
(1876–1940)
Л. Березівська, 2026

БІОГРАФІЧНА СТАТТЯ

загальна інформація

- портрет;
- прізвище, ім'я, по батькові / друге ім'я (транслітерація);
- дата й місце народження та смерті / поховання;
- профільна освіта та основна спеціальність;
- почесні звання; науковий ступінь або вчене звання (із зазначенням року присвоєння);

інформація про життя і діяльність педагога в еміграції

- причини, рік виїзду з України в іншу країну;
- основні етапи педагогічної, науково-педагогічної, наукової, науково-організаційної, культурно-просвітницької роботи;
- внесок у розвиток національної освіти й педагогіки України (основні наукові праці; розроблення теоретичних проблем та їх практичне застосування в освітній практиці; заснування закладів освіти й культури);
- найвищі міжнародні нагороди та премії (із зазначенням року присудження);
- визнання в Україні та за її межами.

БІБЛІОГРАФІЯ, ТЕКСТИ ЯК СКЛАДНИКИ ПОРТРЕТНОГО НАРИСУ

- Бібліографія* – це основні праці вченого (монографії, посібники, підручники, статті та ін.), опубліковані в еміграції;
- праці про нього різних років (друковані та електронні ресурси).

- Тексти (повні або уривки з них)* – це твори різних видів діяча періоду еміграції або про нього різних років;
- мемуари педагога чи спогади про нього;
- епістолярій.

ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ: ТИПИ Й ВИДИ

Документально-інформаційний ресурс української педагогічної діаспориани має багатовидовий характер:

- довідкові (енциклопедії, довідники, покажчики);
- наукові (монографії, статті тощо);
- навчальні (підручники, посібники тощо);
- періодичні видання (газети, журнали тощо);
- мемуарні й епістолярні документи;
- цифрові ресурси (бази даних, віртуальні виставки тощо).

ПОРТРЕТНИЙ НАРИС ПРО ПЕТРА ХОЛОДНОГО (1876–1930): ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

П. Холодний
(1875–1930)

❑ *біографічна стаття:*

- ✓ український учений, хімік, художник-монументаліст, графік, педагог, державний та політичний діяч, міністр освіти УНР, борець за незалежність України у ХХ ст.;
- ✓ причини вимушеної еміграції;
- ✓ труднощі життя далеко від Батьківщини;
- ✓ освітня і просвітницька діяльність на націєтворчих засадах задля України та її майбутнього;

❑ *бібліографічний список;*

❑ *репрезентативні фрагменти творчої спадщини освітянина (його праці або про нього):*

- ✓ передмова до «Другої книги Проекту єдиної школи» (1921).

ХРЕСТОМАТІЯ ЯК МОДЕЛЬ АКТУАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ БІОГРАФІЧНОЇ І БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПЕДАГОГІВ-ЕМІГРАНТІВ

Упорядкування навчального видання на означених методологічних засадах (критерії, підходи, технології) дасть змогу:

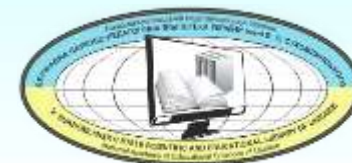
- створити цілісний образ українського педагога-емігранта через метод колективного портрета (просопографії);
- реконструювати освітні практики української діаспори;
- актуалізувати маловідомі тексти задля розширення доступу до історико-культурної спадщини;
- ввести інформацію до освітнього процесу;
- відкрити нові напрями досліджень з історії освіти, компаративістики тощо;
- інтегрувати національну педагогічну спадщину в сучасний глобальний науковий та освітній простір.

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Лариса Березівська,
доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член (академік)
НАПН України, директор
Державної науково-педагогічної
бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
Київ, Україна

Larysa Berezivska,
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor, Full Member (Academician)
of the NAES of Ukraine, Director of
V. O. Sukhomlynskyi State Scientific
and Educational Library of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Л. Березівська, 2026